

“Deyəsən, bu yara ürəyimdə həmişəlik qalacaq!”

"Admiral Naximov" gəmisi qəzaya uğrayan zaman həlak olmuş yüzlərlə insanın cəsədi evlərinə göndərilməzdən əvvəl hökumət komissiyasının sədri Əliyev dedi

Tezliklə o, infarkt keçirdi

Keçmiş Ukrayna KP MK-nın katibi Yakov Poqrebnyak ötən günləri belə xatırlayır:

- 1977-ci ildə Kiyevə, Ukraynada sovet hakimiyyəti qurulmasının 60 illiyi münasibətilə keçirilən şənliklərə gəlmiş Azərbaycan nümayəndə heyətinə respublika KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyev başçılıq edirdi. UKP MK-nın katibi kimi mən azərbaycanlı yoldaşlara təhkim olunmuşdum.

Azərbaycan nümayəndə heyəti Roza Lüksemburq küçəsindəki mülkdə qalırdı. Həyat yoldaşım ilə şam yeməyinə dəvət olunduq. Təbii ki, süfrədə Ukrayna xörəkləri üstünlük təşkil edirdi. Heydər Əliyev süfrədəki naz-neməti nəzərdən keçirərək dedi: "Ukraynalılar, hər halda, yaxşı yeməklər bəşirirlər!"

Mən isə Azərbaycandan gətirilmiş Şərqi şirniyyatına və konyakı diqqət yetirdim.

Heydər Əliyev ünsiyyətdə sadəliyi, səmimiyyəti ilə fərqlənsə də, yaxası açıq olmazdı. Əksinə, pəncəyi həmişə düyməli idi - vaxtilə orqanlarda işləməsi özünü göstərirdi.

Əliyev Ukraynaya xanımı ilə gəlmişdi. Heydər Əliyevi tibb elmləri doktoru olan həyat yoldaşı ilə fəxr edirdi. O, erindən geri qalmırdı. Yeri gəlmişkən, digər respublikaların liderlərindən fərqli olaraq, Əliyevlər rusca, demək olar, ləhcəsiz danışırdılar. Ukrayna haqqında, liderimiz Vladimir Şerbitski barədə çoxlu xoş sözlər söyləndi. Azərbaycan nümayəndə heyətinin digər üzvlərinin çıxışlarında Heydər Əliyevin özünün ünvanına tərifli sözlər səsləndi. Əslinə qalsa, tərifli sözlərin bir qismi haqlı idi - Əliyev hakimiyyətə gəldikdən sonra Azərbaycanın ictimai, siyasi və işgüzar həyatı canlanmışdı.

Əliyevin Moskvaya gətirilməsi haqqında Andropovun qərarı gözlənilməz oldu

Biz üç ildən sonra, 1980-ci ildə Bakıda görüşdük. Ukrayna nümayəndə heyəti Azərbaycan SSR-in yaradılmasının 60 ilinin bayram edilməsi şənliklərinə gəlmişdi. Mən Azərbaycana ilk dəfə gəlmişdim və Xəzər dənizindəki neft platformasına ekskursiya bütün ömrüm boyu yaddaşında qaldı. Burada neftçilər bizi mehribanlıqla qarşıladılar və Azərbaycan çörəyinə, bir qədər konyakı və kişmiş qonaq etdilər. Azərbaycan-Ukrayna dostluğu şərafinə yenidən bədə qaldırılmışdı ki, güclü külək bizim olduğumuz buruğu sanki taxta parçası kimi yırğalamağa başladı. Belə qeyri-adi vəziyyətə düşəndə hətta bir az qorxduq. Sahilə çatanadək bir fikir başımızdan çıxmırdı: "Təki Xəzərin dibinə qorq olmayaq..."

Respublika sarayında keçirilən təntənəli mərasimdə bütün sovet respublikalarının birinci şəxsləri iştirak edirdi (Ukraynanı respublika Ali Soveti Rəyasət Heyətinin sədri Aleksey Vatçenko və mən - MK katibi təmsil edirdik). Təkcə Sov.İKP MK-nın Baş katibi gəlməmişdi, o, xəstə idi. Lakin iclasın əvvəlində Heydər Əliyevi səhnə arxasına çağırırdılar. O, beş dəqiqədən sonra qayıdıb dedi: "Leonid İliç Brejnev zəng vurmuşdu. Yubiley münasibətilə bizi təbrik etdi".

Heydər Əliyev 1982-ci ildə, Baş katib vəfatından sonra SSRİ Nazirlər Soveti

sədrinin birinci müavini təyin olundu. Yuri Andropovun bu addımı çoxları üçün gözlənilməz oldu, lakin Azərbaycanın sabiq lideri özünün işgüzar keyfiyyətləri ilə hökumət rəhbərliyinə uyğun gəlirdi. Nəqliyyat, ticarət və məişət xidməti məsələləri onun səlahiyyətinə daxil idi. Məsələn, Əliyev Baykal-Amur magistralının tikintisini başa çatdırmaq üçün çox qüvvə sərf etdi. O vaxt belə hesab olunurdu ki, Çin sərhədindən yan keçən dəmir yolu Vladivostokadək məsafəni xeyli qısaltacaqdır.

Heydər Əliyev SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini kimi 1986-cı ilin avqustunda "Admiral Naximov" gəmisi-nin Novorossiysk yaxınlığında qəzaya uğraması nəticəsində zərər çəkənlərə yardım göstərilməsi üzrə hökumət komissiyasına başçılıq edirdi. Mən Ukrayna qrupunun rəhbəri idim. Hər iki gəmi - "Admiral Naximov" və "Pyotr Vasev" Qara Dəniz Gəmiçiliyi İdarəsinə aid olduğuna, həlak olmuş 423 nəfərin isə 280-i ukraynalı olduğuna görə cəsədlərin tanınması, evlərinə göndərilməsi və ailələrə maddi yardım göstərilməsi işlərinin əsas ağırlığı bizim qrupun üzərinə düşürdü.

Mən Novorossiysk hava limanında Heydər Əliyevi qarşılayanda o dedi: "Bugünkü görüşümüz heç də yaxşı görüş deyil!"

Günün işıqlı vaxtlarında Qara dəniz xilasediciləri, Baltik dənizindən və Xəzərdən köməyə gəlmiş həmkarları meyitləri sudan çıxarırdılar. Həlak olanların şəxsiyyəti müəyyənləşdirildikdən sonra onların cəsədləri yola salınmaq üçün dəmiryol terminalına gətirilirdi. Əliyevlə birlikdə biz, əslində, hər gün bu terminalda olurduq. Heydər Əliyevi ölənlərin sayını və əslən haralı olduqlarını dəqiqləşdirirdi. Gözlərimiz qarşısında cəsədləri geyindirir və refrijeratorlara yığırdılar.

Suda boğulanların sifəti qorxudan əyilmişdi, çoxlarının saçları çəngə-çəngə qopmuşdu. SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini qəmgin-qəmgin gəzinir və tez-tez də təkrar edirdi: "Deyəsən, bu yara ürəyimdə həmişəlik qalacaq!" Doğrudan da, tezliklə o, infarkt keçirdi.

Əvvəllər, onun rəhbərliyi ilə Azərbaycanda işlər yaxşı gedəndə, ovqatı yaxşı olurdu, tez-tez zarafat edirdi. Moskvaya gələndən sonra isə Heydər Əliyevin üzündəki təbəssüm azaldı. Paytaxtda Qorbaçovla münasibətləri düz gəlmirdi - SSRİ Nazirlər Soveti sədrinin birinci müavini siyasi islahatların sürətləndirilməsini təqdir etmirdi. Bundan əlavə, Novorossiysk faciəsindən bir il əvvəl həyat yoldaşını itirmişdi. Heydər Əliyev onu böyük ehtiramla xatırlayırdı: "O mənim əsl dostum idi. Mən ən əziz adamımı itirdim!" Ailə bədbəxtliyi və işlə bağlı qayğılarla yanaşı, "Naximov" gəmisinin fa-

ciəsi də onun çiyinə düşdü. Əliyev bu faciəni ürəyinə saldı.

Heydər Əliyev başda olmaqla komissiya hər gün saat 18.00-da səhər sovetinin klubunda axtarışların gedişi barədə həlak olanların qohum-qardaşlarına məlumat verirdi. "Naximov"un batması xəbəri televiziya ilə verildə ilk günlər Novorossiysk şəhərinə gəmidə həlak olanların 300-ə yaxın qohum-əqrəbası gəlmişdi, dördüncü gün isə onların sayı 900-ə çatmışdı. Xilas edilənlərin də adamları gəlmişdi.

Sualtı axtarışların üçüncü günü dalğılardan biri həlak oldu, gəminin qırıqlarından biri onun oksigen şlanqını deşmişdi. Bundan sonra Heydər Əliyev gözləri yaşarmış halda həlak olanların qohum-qardaşlarına axtarış işlərinin dayandırıldığını elan etdi.

Biz Heydər Əliyevlə salona, hönkürtü ilə ağlayan adamların yanına gəldik. Buradakıların yarısı əzizlərinin həlak olduqlarını bilirdi. Möcüzəyə ümid qalmamışdı. Heydər Əliyev ağlayan bir qadına yaxınlaşdı, onu qucaqlayıb öpdü. Sonra isə xalasının yanında dayanmış 15 yaşlı bir oğlana yaxınlaşdı: onun valideynləri həlak olmuşdu. Heydər Əliyevi oğlanı qucaqlayıb astadan dedi: "Başımıza belə bir iş gəldi. Biz əlimizdən gələni edəcəyik ki, sən ali məktəbi bitirənsən, sənə təqaüd təyin edəcəyik..."

... "Admiral Naximov" teploxodunda axtarış işləri 50 metr dərinlikdə işləyən 10 dalğıcı ikincisi həlak olana qədər davam etdirildi. Səbəb elə həmin idi: gəminin qırıntıları oksigen şlanqını kəsmişdi. Bu faciəni ürəyinə salan Heydər Əliyev sınıxmış vəziyyətdə Moskvaya yola düşdü. O öz səlahiyyətlərini mənə verərək dedi: "İnsanların dərddini mümkün qədər azaltmaq üçün əlinizdən gələni edin!"

Şəxsi keyfiyyətləri və vətəndaş mövqeyi sayəsində Heydər Əliyevə istər Sovet Azərbaycanında, istərsə də ölkə müstəqillik əldə etdikdən sonra ehtiyac var idi. Dəqiq bilirəm ki, o, MK-da işləyərkən axşam saat 10-dan tez evə getmirdi. Respublika MK-nın birinci katibi işlədiyi illərdə o, demək olar ki, bütün kəndlərdə və zavod kollektivlərində olmuşdu. Milli incəsənəti qiymətləndirir, Azərbaycan opera teatrının bütün ilk tamaşalarında olurdu. Müslüm Maqomayevə həyat vəsiqəsi vermişdi. Azərbaycan dilinin mükəmməl surətdə tədris olunmasında təkid edirdi. Bununla da, sözsüz ki, xalqın məhəbbətini qazanmışdı.

1990-cı illərin əvvəllərində Azərbaycanda baş vermiş hərc-mərclikdən sonra Heydər Əliyevə yenidən ehtiyac yarandı. Partiya rəhbəri kimi yox, hamı tərəfindən qəbul edilmiş milli lider kimi.

5 may 2006-cı il